

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Trešais ziņojums par Enerģētikas savienības stāvokli””

(COM(2017) 688 final)

(2018/C 262/15)

Ziņotājs: **Toni VIDAN**

Līdzziņotājs: **Christophe QUAREZ**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 18.1.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	5.4.2018.
Pieņemts plenārsesijā	19.4.2018.
Plenārsesija Nr.	534
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	159/5/5

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē trešo ziņojumu par Enerģētikas savienības stāvokli (SEU), atbalsta Enerģētikas savienības projekta mērķus un atzinīgi vērtē uzsvāru uz ES sabiedrības iesaistīšanu un līdzdalību ar mērķi pilnībā uzņemties atbildību par Enerģētikas savienību. Tā atkārtoti norāda uz saviem priekšlikumiem par efektīvu enerģētikas dialogu ar organizētu pilsonisko sabiedrību ES, valstu, reģionālajā un vietējā līmenī.

1.2. EESK vienmēr ir uzskatījis, ka iecere izveidot Enerģētikas savienību ir ļoti svarīga Eiropas Savienības veiksmīgai darbībai. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka Enerģētikas savienība ietver ne tikai enerģētikas un klimata jautājumus. EESK uzskata, ka enerģētikas pārkārtošana pavērs iespēju veidot demokrātiskāku, saskaņotāku, konkurētspējīgāku un taisnīgāku Eiropu. Kopīgi cenšoties veidot Enerģētikas savienību, Eiropas Savienībā ir jāstiprina vides, politiskā, ekonomiskā un sociālā ilgtspēja saskaņā ar ES pamatvērtībām.

1.3. EESK atzinīgi vērtē tīras enerģijas paketi kā soli pareizajā virzienā, bet pauž nožēlu, ka trešajā ziņojumā nav atzīts, ka minētajā paketē iekļautie mērķi nav pietiekami. EESK atbalsta Eiropas Parlamenta iniciatīvas stiprināt tiesisko regulējumu un pauž bažas par Padomes mēģinājumiem vājināt turpmākos noteikumus. EESK aicina Eiropas Savienību pastiprināt centienus, lai Eiropu un visu pasauli tuvinātu oglekļa emisiju neitralitātes mērķim, kas iekļauts Parīzes nolīgumā un ko ratificējušas visas dalībvalstis.

1.4. EESK pauž nožēlu, ka trešajā ziņojumā nav Enerģētikas savienības ilgtermiņa perspektīvas, un aicina Eiropas Komisiju Enerģētikas savienības plānošanā pilnībā iekļaut 2050. gada perspektīvu un iesniegt priekšlikumu par 2050. gada ceļveža atjaunināšanu saskaņā ar Parīzes nolīgumu. Tas būtu saskaņā ar Eiropas Parlamenta rezolūciju, kurā izteikts aicinājums līdz 2018. gadam sagatavot ES stratēģiju nulles emisiju līmeņa sasniegšanai līdz gadsimta vidum (2017/2620 (RSP)).

1.5. Šajā sakarā EESK norāda uz Enerģētikas savienības pārvaldības svarīgo nozīmi. Kā iepriekš izklāstīts atzinumā par Enerģētikas savienības pārvaldību⁽¹⁾, ir ļoti svarīgi nodrošināt tādu pārvaldības modeli, kas rosina lēmumu pieņēmēju visos līmeņos izstrādāt ilgtermiņa plānus laikposmam pēc 2030. gada, ir svarīgi ņemt vērā visu iesaistīto personu, tostarp – un jo īpaši – neaizsargātāko grupu, viedokļus un intereses, pielāgoties regulatīvajām un tehnoloģiskajām pārmaiņām un dot sabiedrībai iespēju prasīt atbildību no attiecīgajiem lēmumu pieņēmējiem.

1.6. EESK atzīmē, ka enerģijas pārkārtošana Eiropā jau ir sākusies: efektīvas tehnoloģijas un tas, ka sabiedrība izvēlas tīru enerģiju, samazina enerģijas patēriņu, un vienlaikus palielinās enerģijas ražošana no atjaunojamajiem energoresursiem. Tomēr attiecībā uz dažiem aspektiem trešais ziņojums šķiet pārlietu optimistisks, novērtējot gūtos panākumus. EESK atzinīgi vērtē trešā ziņojuma secinājumus par to, cik svarīgs ir 2018. gada Talanoa dialogs par klimatu, un uzsver nepieciešamību darīt vairāk tādās jomās kā inovācija, ieguldījumi, starptautiskā sadarbība un tirdzniecība, lai ES piepildītu savus centienus kļūt par pasaules līderi.

1.7. EESK pauž nožēlu, ka trešais ziņojums koncentrējas galvenokārt uz tehniskās infrastruktūras šķēršļiem. Nākotnē daudz lielāka uzmanība būtu jāpievērš citiem tirgus un institucionāliem šķēršļiem, kas kavē sabiedrības, patērētāju, kopienu un MVU līdzdalību un tiem neļauj izmantot ieguvumus, ko sniedz pāreja uz tīru enerģiju un ar to saistītie ES atbalsta mehānismi. Piemēram, nav minēti šādi šķēršļi: atšķirības tāda kapitāla izmaksās, kas vajadzīgs atjaunojamo energoresursu ieguldījumiem Eiropas Savienībā, tiesiskuma vāja īstenošana, korupcija, nepietiekama administratīvā spēja, grūtības piekļūt tīklam, digitalizācijas un demokratizācijas trūkums enerģētikas sistēmā.

1.8. EESK atzinīgi vērtē trešajā ziņojumā iekļautās norādes, ka samazinās izmaksas par atjaunojamās enerģijas un citu tīras enerģijas veidu tehnoloģijām. Komiteja aicina Komisiju iekļaut šos sasniegumus turpmākajā politikas veidošanā un ieguldījumu instrumentos un nodrošināt, ka atjauninātais 2050. gada ceļvedis koncentrējas uz sabiedrības perspektīvu.

2. Pamatinformācija un pārdomas par EESK iepriekšējiem ieteikumiem

2.1. ES sabiedrība spēcīgi un aizvien vairāk atbalsta Enerģētikas savienības mērķus un vērienīgāku klimata un enerģētikas politiku. Jaunākā Eiropas barometra aptauja par klimata pārmaiņām⁽²⁾, kas tika veikta 2017. gada martā, liecina: 74 % respondentu uzskata, ka klimata pārmaiņas ir ļoti nopietna problēma; 79 % uzskata, ka cīņa pret klimata pārmaiņām un enerģijas efektīvāka izmantošana var stimulēt ekonomiku un nodarbinātību Eiropas Savienībā; 77 % uzskata, ka, nododot trešām valstīm ES speciālās zināšanas par jaunām videi draudzīgām tehnoloģijām, var nodrošināt ieguvumus ES ekonomikā; un 65 % arī piekrīt, ka, samazinot fosilā kurināmā importu no trešām valstīm, var nodrošināt Eiropas Savienībai ekonomiskus ieguvumus. Tāpat lielākā daļa respondentu piekrīt, ka būtu jāpalielina publiskais finansiālais atbalsts pārejai uz tīru enerģiju, pat ja tas nozīmē fosilajam kurināmajam paredzēto subsīdiju samazināšanu (79 %), un, ka, samazinot fosilā kurināmā importu, var palielināt ES energoapgādes drošību (64 %).

2.2. Atbalsts Enerģētikas savienības mērķu sasniegšanai palielinās arī Eiropas uzņēmējdarbības vidē gan enerģētikas nozarē, gan ārpus tās. Labs šā atbalsta piemērs ir Eiropas Elektriķu nozares asociācijas (*Eurelectric*) jaunais redzējums⁽³⁾. Tā paziņo, ka, “ņemot vērā Parīzes nolīgumu un nepieciešamību steidzami risināt klimata pārmaiņu, gaisa piesārņojuma un dabas resursu noplicināšanas jautājumus”, *Eurelectric* apņemas “ieguldīt tīras enerģijas ražošanā un pāreju veicinošos risinājumos, samazināt emisijas un aktīvi censties sasniegt oglekļa ziņā neitralitāti vēl krietni pirms gadsimta vidus”, veicināt “ļoti nepieciešamo pāreju no ekonomikas, kas balstīta uz resursiem, uz ekonomiku, kas balstīta uz Eiropas tehnoloģijām”, atbalstīt “sociālo un vides ilgtspēju” un “iekļaut ilgtspējas perspektīvu visos vērtību ķēdes posmos un īstenot pasākumus, lai atbalstītu esošo iespēju pārveidi virzībā uz oglekļa nulles emisiju sabiedrību”.

⁽¹⁾ OV C 246, 28.7.2017., 34. lpp.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/clima/news/eu-citizens-increasingly-concerned-about-climate-change-and-see-economic-benefits-taking-action_en

⁽³⁾ <https://cdn.eurelectric.org/media/2189/vision-of-the-european-electricity-industry-02-08-2018-h-864A4394.pdf>

2.3. Arvien vairāk tiek izmantoti ekspertu un zinātniskie atzinumi, kas apstiprina, ka ES enerģijas un enerģētikas nozarē var gūt būtisku labumu no saules fotoelementu enerģijas, vēja enerģijas un sistēmu balansēšanas tehnoloģiju cenu straujās pazemināšanās. Starptautiskās Atjaunojamo energoresursu aģentūras (IRENA) nesēn publicētajā ziņojumā⁽⁴⁾ ir konstatēts, ka ES var palielināt atjaunojamo energoresursu īpatsvaru energoresursu struktūrā līdz 34 % 2030. gadā, kas ir divreiz vairāk nekā 2016. gadā, ar neto pozitīvu ekonomisko ietekmi. Šāds palielinājums ļautu radīt ietaupījumus no 44 miljardiem EUR līdz 113 miljardiem EUR gadā līdz 2030. gadam, ņemot vērā ietaupījumu, kas saistīts ar enerģijas izmaksām un novērstām vides aizsardzības un veselības aprūpes izmaksām. Vēl vienā nesēnā pētījumā⁽⁵⁾, ko publicējusi grupa *Energy Union Choices*, konstatēts, ka visefektīvākajā scenārijā attiecībā uz ES energoresursu struktūru atjaunojamajiem resursiem elektroenerģijas nozarē paredzēts daudz lielāks īpatsvars nekā to prognozējusi Eiropas Komisija, proti, 61 % pret 49 % līdz 2030. gadam. Saskaņā ar minēto scenāriju ES izvairītos no papildu 265Mt oglekļa dioksīda emisiju un 600 miljoniem EUR energosistēmas izmaksās gadā līdz 2030. gadam, kā arī nodrošinātu papildu 90 000 darbvieta (neto).

2.4. Ir uzsāktas svarīgas iniciatīvas, tostarp 2017. gada maija Malta deklarācija, lai paātrinātu pāreju uz tīru enerģiju salās, tostarp ES attālākajos reģionos, Tīras enerģijas rūpnieciskās konkurētspējas forums, paziņojums par Eiropas rūpniecības stratēģiju un centieni izveidot ES Akumulatoru aliansi. Visas šīs iniciatīvas ir svarīgas, lai sekmētu integrētu rūpniecības politiku, kas var atbalstīt enerģētikas pārkārtošanu, vienlaikus veicinot kvalitatīvu darbvieta izveidi, un tās būtu jāuzskata par nozares iespēju parādīt, ka Eiropa spēj izstrādāt pienācīgus risinājumus pašreizējām problēmām.

2.5. EESK ir vairākkārt norādījusi, ka Enerģētikas savienības uzdevums ir nodrošināt stabilu un labvēlīgu vidi Eiropas uzņēmumiem, lai sekmētu uzņēmumu spēju un tos rosinātu veikt ieguldījumus un radīt darbvieta, īpašu uzmanību pievēršot MVU potenciālam. Lai to sasniegtu, kopīgi ir jāveido stabila Enerģētikas savienības pārvaldības sistēma, bet to varēs paveikt tikai tad, ja tiks veiktas būtiskas izmaiņas ES Enerģētikas savienības pārvaldības regulā, ko ierosinājusi Eiropas Komisija.

2.6. EESK vienmēr ir uzskatījusi, ka enerģijas pieejamība par pieņemamām cenām un fiziska piekļuve tai ir galvenais, kas nepieciešams, lai novērstu enerģētisko nabadzību, problēmu, kura iedzīvotājiem arī traucē pāriet uz mazoglekļa risinājumiem. Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē Enerģētiskās nabadzības novēršanas centra izveidi – tas ir pirmais solis, kas dod iespēju veidot vērienīgākus Eiropas pasākumus, kuru mērķis ir izskaust enerģētisko nabadzību Eiropā.

2.7. EESK ir aicinājusi nākamajā ziņojumā par Enerģētikas savienības stāvokli vērtēšanas kritēriju vidū iekļaut sociālo dimensiju. Tāpēc tā ļoti atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas uzsāktās sociālās iniciatīvas, piemēram, saistībā ar reģioniem, kuros ir augsts oglekļa dioksīda emisiju līmenis, un enerģētisko nabadzību, kā arī to, ka ziņojumā par Enerģētikas savienības stāvokli ir izveidota īpaša apakšsadaļa, kas veltīta Enerģētikas savienības sociālajai dimensijai. Šāds lielisks pirmais solis būtu vēl vairāk jāatbalsta nākotnē, piemēram, kopīgi izstrādājot "Sociālo paktu par enerģētikas pārkārtošanu, ko virza iedzīvotāji".

2.8. EESK norāda, ka enerģētikas pārkārtošanai vajadzīgās ieguldījumu summas ievērojami neatšķiras no tām, kas vajadzīgas, lai uzturētu pašreizējo enerģētikas sistēmu, kuras pamatā ir galvenokārt importēts fosilais kurināmais. Tomēr ir vajadzīgi ļoti atšķirīgi ieguldījumu veidi, tostarp ieguldījumi, kuru mērķis ir dekarbonizācija, digitalizācija, demokratizācija un decentralizācija. Galvenais uzdevums ir pārdalīt kapitālu no oglekļietilpīgiem aktīviem un infrastruktūras uz mazoglekļa aktīviem un infrastruktūru. Šādā pārdalīšanā būtu efektīvi jāizmanto ES un valstu publiskais finansējums, piemēram, pakāpeniski likvidējot visas fosilā kurināmā subsīdijas, tostarp ES publisko atbalstu gāzes cauruļvadiem, neradot negatīvu ietekmi uz rūpniecības konkurētspēju un darbvieta un nekropļojot vienoto tirgu.

2.9. Lai palīdzētu privātajiem ieguldītājiem veikt šo kapitāla pārdali, publiskajām iestādēm būtu jānodrošina efektīvas un prognozējamas oglekļa cenas visās saimnieciskās darbības jomās. Piemēram, varētu izmantot šādus elementus: oglekļa minimālās cenas ETS sistēmā apvienojumā ar enerģijas nodokļu harmonizāciju. Tāpēc būtu nepieciešams racionalizēt ES politikas instrumentus un izvairīties no instrumentu pārklāšanās, jo tas kropļo investīciju signālus. EESK ir arī aicinājusi

⁽⁴⁾ <http://irena.org/newsroom/pressreleases/2018/Feb/EU-Doubling-Renewables-by-2030-Positive-for-Economy>

⁽⁵⁾ <http://www.energyunionchoices.eu/cleanersmartercheaper/>

Komisiju aktīvi atbalstīt pasaules mēroga sistēmu oglekļa cenām, lai Eiropas uzņēmumiem nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus eksporta tirgos un attiecībā uz importētajām precēm.

3. Piezīmes attiecībā uz trešo ziņojumu par Enerģētikas savienības stāvokli un turpmākajiem pasākumiem

3.1. Izveidot spēcīgu un demokrātisku pārvaldību Eiropas enerģētikas pārkārtošanai

3.1.1. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm jāturpina demokratizēt enerģētikas politikas veidošanu, piemēram, veicinot, lai efektīvi tiktu izmantoti tādi instrumenti kā viedokļu aptauja un Eiropas pilsoņu iniciatīva, un valstu enerģētikas un klimata plānu izstrādē un īstenošanā nodrošinot sistemātisku sadarbību ar organizētu pilsonisko sabiedrību un tai nepieciešamos resursus.

3.1.2. EESK atzīst: lai nodrošinātu spēcīgu un demokrātisku Enerģētikas savienības pārvaldību, Eiropas Vides aģentūrā ir jāizveido "Eiropas Enerģētikas informācijas dienests", kas varētu: nodrošināt dalībvalstu sniegto datu kvalitāti; izveidot vienu punktu tādu visu datu iesniegšanai, kuri vajadzīgi Enerģētikas savienības progresa novērtēšanai; kopā ar ieinteresētajām personām izstrādāt prognozes dažādiem scenārijiem; nodrošināt atvērtā pirmkoda modeļus, lai testētu dažādas prognozes; un pārbaudīt saskaņotību starp dažādām prognozēm. Tās darbam vajadzētu būt brīvi pieejamam visiem lēmumu pieņēmējiem, uzņēmumiem un sabiedrībai.

3.1.3. Lai Eiropas uzņēmumiem, jo īpaši MVU, nodrošinātu stabilu un labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, Eiropas Savienībai un visām dalībvalstīm vajadzētu izstrādāt ilgtermiņa plānus enerģētikas jomā, lai sasniegtu oglekļa neitralitātes mērķi, par ko tās vienojās Parīzes nolīgumā. Šie plāni būtu jāizstrādā pēc iespējas iekļaujošākā veidā, un tie jāiekļauj 2030. gada un ilgtermiņa plānos, kas paredzēti Enerģētikas savienības pārvaldības regulā. Būtu jāizstrādā arī nozaru un reģionālās dekarbonizācijas stratēģijas, lai apzinātu uzņēmējdarbības un vietējās iespējas un prognozētu turpmāko darbvietu izveidi un zaudēšanu un tādējādi nodrošinātu netraucētu pāreju.

3.1.4. EESK atzinīgi vērtē iniciatīvas, kuru mērķis ir palīdzēt reģioniem un salām, kur ir augsts oglekļa dioksīda emisiju līmenis, pārkārtot savu enerģētiku. Tā aicina Eiropas Komisiju arī turpmāk atbalstīt reģionālas pieejas enerģētikas pārkārtošanā. Šajā saistībā Eiropas Komisijai vajadzētu visas dalībvalstis un reģionus iesaistīt pasākumos, kuru mērķis ir kopīgi apzināt katra Eiropas reģiona stiprās un vājās puses attiecībā uz enerģētikas pārkārtošanu. Šādas analīzes rezultāti būtu jāņem vērā to rūpniecības stratēģijās, kā arī tie palīdzētu paredzēt iespējamo ietekmi attiecībā uz darbvietu radīšanu, zaudēšanu un pāreidi saistībā ar pārkārtošanu.

3.1.5. EESK arī aicina Komisiju turpināt izstrādāt rādītājus, kas dod iespēju uzraudzīt enerģētikas pārkārtošanas ietekmi uz nozarēm, kuras saistītas ar enerģētiku, un to attīstību, un uzlabot sociālos rādītājus, tostarp ievācot detalizētākus datus un veidojot jaunus rādītājus, kas attiecas uz sabiedrību kopumā un pilsonisko sabiedrību, kā norādīts EESK atzinumos par šiem jautājumiem ⁽⁶⁾.

3.2. Kopīgi izstrādāt "Sociālo pakto par enerģētikas pārkārtošanu, ko virza iedzīvotāji"

3.2.1. EESK uzskata, ka Eiropai ir vajadzīgs "Sociāls pakts par enerģētikas pārkārtošanu, ko virza iedzīvotāji" – par to jāvienojas Eiropas Savienībai, dalībvalstīm, reģioniem, pilsētām, sociālajiem partneriem un organizētās pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, lai nodrošinātu, ka pārkārtošanā neviens netiek atstāts novārtā. Tam jāklūst par Enerģētikas savienības sesto dimensiju un tam jāaptver visi sociālie aspekti, tostarp kvalitatīvu darbvietu radīšana, profesionālā apmācība, patērētāju izglītošana un apmācība, sociālā aizsardzība, īpaši plāni pārejas reģioniem, kur tiek zaudētas darbvietas, veselība un enerģētiskā nabadzība.

3.2.2. EESK uzskata: lai Enerģētikas savienību realizētu, ir vajadzīgs Eiropas Pielāgošanās enerģētikas pārejai fonds, lai atbalstītu darba ņēmējus, kas enerģētikas pārkārtošanas rezultātā varētu zaudēt darbu. Tas liecinātu par Eiropas vēlmi nodrošināt, ka enerģētikas pārkārtošanas procesā neviens netiek atstāts novārtā.

⁽⁶⁾ OV C 264, 20.7.2016., 117. lpp.; OV C 288, 31.8.2017., 100. lpp.

3.2.3. EESK uzskata, ka enerģētikas pārkārtošana paver iespēju izskaust enerģētisko nabadzību Eiropā un uzlabot dzīves kvalitāti, darbvietu radīšanu un sociālo iekļaušanu. Pamatojoties uz Eiropas Enerģētiskās nabadzības novērošanas centra secinājumiem, sadarbībā ar ieinteresētajām personām, tostarp patērētāju organizācijām, būtu jāizstrādā Eiropas rīcības plāns enerģētiskās nabadzības izskaušanai, lai nodrošinātu to, ka publiskie pasākumi aizvien vairāk ir vērsti uz enerģētiskās nabadzības pamatcēloņiem. Atzīmējot atzinumā “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”⁽⁷⁾ iekļautos secinājumus par to, ka enerģētiskā nabadzība ir saistīta ar ieguldījumu trūkumu un ka neaizsargātas mājsaimniecības īpaši saskaras ar šķēršļiem piekļuvē finansējumam, EESK uzsver nepieciešamību pakāpeniski pāriet no ietekmes mazināšanas pasākumiem uz preventīviem pasākumiem, piemēram, vecu ēku renovāciju, lai tās pārveidotu par zema enerģijas patēriņa ēkām. Šajā sakarā sociālie tarifi var būt tikai pagaidu risinājums, kas būtu pakāpeniski jāaizstāj ar tādiem mehānismiem kā enerģijas čeki vai subsīdijas ēku ievērojamai modernizācijai un elektrisko automašīnu iegādei.

3.2.4. Lai nodrošinātu iedzīvotāju virzītu enerģētikas pārkārtošanu un maksimālus sociālos un saimnieciskos ieguvumus sabiedrībai kopumā, ir būtiski atzīt un stiprināt iedzīvotāju un kopienu saikni ar vietējiem atjaunojamās enerģijas resursiem. Visi atbalsta mehānismi un enerģijas tirgus reformas jāveido tā, lai vietējām kopienām dotu iespēju aktīvi iesaistīties enerģijas ražošanā un tām nodrošinātu taisnīgu piekļuvi enerģijas tirgum. Aktīvi jāatbalsta tās dalībvalstis, kurām trūkst institucionālās spējas nodrošināt šādu aktīvu sabiedrības līdzdalību enerģētikas pārkārtošanā, jo īpaši, institucionālās spējas sniegt atbalstu un palīdzēt kopienu projektu īstenotājiem piekļūt ES finanšu mehānismiem.

3.2.5. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai, balstoties uz izmēģinājuma projektu *Erasmus Pro*, būtu jāizstrādā “Zaļā *Erasmus Pro*” programma, kā arī jāizstrādā citi projekti, kas var piesaistīt vairāk jauniešu augošajās enerģijas pārkārtošanas nozarēs, uzlabojot šādu darbvietu tēlu un darba apstākļus.

3.2.6. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas tālejošo mērķi līdz 2030. gadam uz pusi samazināt tādu priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu, ko izraisa gaisa piesārņojums (Eiropā 2015. gadā bija 400 000 šādi priekšlaicīgas nāves gadījumi). EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai un visām tās dalībvalstīm cīņa pret gaisa piesārņojumu būtu jānosaka par augsta līmeņa politisko prioritāti. Būtu jāstiprina reglamentējoši pasākumi, kuru mērķis ir samazināt transportlīdzekļu un spēkstaciju radīto piesārņojošo vielu emisijas gaisā, un jāievieš pasākumi, lai varētu pakāpeniski pārtraukt fosilā kurināmā izmantošanu transporta nozarē un enerģijas ražošanā.

3.2.7. EESK atzinīgi vērtē trešajā ziņojumā iekļautos uzlabojumus attiecībā uz informāciju par ES ieguldījumu instrumentu izmantošanu un to ietekmi uz sabiedrību, kopienām un MVU, bet atzīmē, ka ir jāuzlabo iespējas iedzīvotājiem un kopienu projektu īstenotājiem piekļūt pie šiem resursiem (piemēram, jāatbalsta finanšu platformas, jo īpaši dalībvalstīs, kur tādu nav).

3.2.8. EESK vēlētos uzsvērt secinājumus un ieteikumus, kas izriet no pētījuma “Ražojoši patērētāji Eiropas Enerģētikas savienībā”, kas ir viens no trešajam ziņojumam pievienotajiem dokumentiem, jo īpaši secinājumu, ka “Eiropas Savienībā nav saskaņota tiesiskā regulējuma attiecībā uz ražojošiem patērētājiem un dalībvalstis izmanto atšķirīgu pieeju”, un ieteikumu, ka “izstrādājot jēdziena “ražojoši patērētāji” kopīgu un visaptverošu definīciju, varētu veicināt virzību uz skaidru un stingru ES politiku un tiesisko regulējumu pašražojošu patērētāju atbalstam ...”⁽⁸⁾.

3.3. Transports

3.3.1. Saistībā ar enerģētikas pārkārtošanas elektrifikācijas aspektu ir jānodrošina pastiprināta politikas un juridiska saskaņotība starp tradicionāli nodalītiem enerģētikas nozares segmentiem. Palielināta mijiedarbība starp elektroenerģijas un transporta nozarēm jau ir realitāte, un EESK atzinīgi vērtē centienus nodrošināt saskaņotību starp tiesību aktu kopumu “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā” un “Tras mobilitātes” tiesību aktu kopumu.

⁽⁷⁾ OV C 246, 28.7.2017., 64. lpp.

⁽⁸⁾ Pētījums Nr. JUST/2015/CONS/FW/COO6/0127

3.3.2. EESK secina, ka trešajā ziņojumā nav apsvērta atteikšanās no fosilās degvielas vieglo automašīnu pārdošanā un/vai to izmantošanā, par ko nesēn paziņoja vairākas dalībvalstis un pilsētas, piemēram, Nīderlande un Parīze. Incidenti, kas saistīti ar transportlīdzekļu emisiju skandālu, un ietekme uz klimata pārmaiņām, gaisa piesārņojumu, veselību un vidi liecina par nepieciešamību steidzami rīkoties. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai vajadzētu izveidot koordinētu sistēmu, kas ļautu pakāpeniski atteikties no dīzeļdegvielas un benzīna vieglajiem automobiļiem, lai novērstu to, ka nesaskaņoti un neparedzami lēmumi valsts un vietējā līmenī var nelabvēlīgi ietekmēt rūpniecības konkurētspēju un darbvietas un izkropļot vienoto tirgu.

3.3.3. Lai izvairītos no tā, ka cilvēki ar nelieliem ienākumiem tiek atstāti novārtā un viņiem jāturpina izmantot piesārņojoši transportlīdzekļi, kuri aizvien biežāk saskaras ar ierobežojumiem piekļuvē daudzām pilsētu teritorijām, būtu jāievieš ES tiesību akti un finanšu stimuli, lai nodrošinātu lētu modernizāciju vai esošo transportlīdzekļu dzinēju konversiju no fosilā kurināmā uz nulles emisiju tehnoloģijām. Īstenojot šādus pasākumus, varētu arī ievērojami samazināt resursu izmantošanu un sociālās izmaksas, kas saistītas ar pāreju no fosilo degvielu vieglajiem automobiļiem uz elektriskajiem transportlīdzekļiem, un varētu veicināt to, ka pārejas procesā tiek nodrošināta lielāka kohēzija starp reģioniem un dalībvalstīm ar zemāku un augstāku ienākumu līmeni.

3.3.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka trešajā ziņojumā ir atzīts, ka akumulatori ir "stratēģiska daļa no (..) inovācijas prioritātēm", un to, ka šī tehnoloģija "kļūst par būtisku pamattehnoloģiju Enerģētikas savienības mērķu sasniegšanā". EESK atbalsta iniciatīvas, kuru mērķis ir nodrošināt "ievērojamu atbalstu akumulatoriem un akumulatoru elementu tehnoloģijai" un Eiropas Savienībai ievērojamo lomu globālajā tirgū.

3.4. *Infrastruktūras un ražošanas attīstība enerģētikas pārkārtošanas vajadzībām*

3.4.1. Enerģētikas pārkārtošana ievērojami ietekmē vairākas nozares: pirmkārt, pašus enerģijas ražotājus un enerģētikas nozari; otrkārt, nozares, kas enerģiju izmanto kā ražošanas faktoru, jo īpaši, energoietilpīgās nozares; un, treškārt, nozares, kuras piedāvā enerģētikas un klimata tehnoloģijas un risinājumus. Uzņēmumi saskaras gan ar riskiem, gan ieguvumiem, un ir svarīgi, lai ES palīdzētu nozarēm izmantot iespējas un risināt problēmas.

3.4.2. EESK atzīmē: trešajā ziņojumā nav norādīts, ka ASV paziņojums par izstāšanos no Parīzes nolīguma ir vēsturiska iespēja Eiropas uzņēmumiem, novatoriem, darba ņēmējiem un investoriem apliecināt pasaules līderpozīciju plaukstošajos tīras enerģijas tirgos. ES būtu jāpastiprina centieni visās tīras enerģijas jomās, sākot no energoefektivitātes līdz e-mobilitātei, lai nodrošinātu Eiropas uzņēmumiem stabilu iekšējo tirgu, kurā var droši ieviest inovācijas, kā arī nodrošinātu integrētu rūpniecības stratēģiju, kuras mērķis tīras enerģijas risinājumus eksportēt pārējai pasaulei.

3.4.3. EESK atkārtoti aicina Komisiju visaptveroši novērtēt pašreizējos mazoglekļa politikas instrumentus, lai pārliecinātos, ka tiek izmantoti piemēroti instrumenti mērķu sasniegšanai visefektīvākajā veidā labi regulētos tirgos. Būtu jāizvairās no nevajadzīga sloga un citiem šķēršļiem, piemēram, sarežģītiem rēķiniem, ar ko enerģijas patērētāji varētu radīt saskarties tirgus konkurences un pārredzamības trūkuma dēļ.

3.4.4. Trešajam ziņojumam pievienotais jaunais saraksts ar kopīgu interešu projektiem (KIP), kas ir tiesīgi pretendēt uz ES publiskajām subsīdijām, liecina, ka fosilā kurināmā projektu skaits ir samazinājies līdz 53 gāzes projektiem salīdzinājumā ar 77 projektiem iepriekšējā sarakstā. Tomēr daži analītiķi uzskata, ka tas ir tikai tāpēc, ka vairāki projekti ir sargrupēti un apvienoti, un ka jaunajā sarakstā ir aptuveni 90 gāzes projekti, tādējādi gāzes projektu skaits faktiski ir palielinājies. Ņemot vērā ievērojamos vides un ekonomiskos riskus, ko rada balasta aktīvu ieguldījumi fosilā kurināmā infrastruktūrā, pēc iespējas drīzāk būtu no jauna jāizvērtē šie projekti un kopēju interešu projekta statusa piešķiršana tiem.

3.5. *Energoapgādes drošība un Enerģētikas savienības ģeopolitiskā dimensija*

3.5.1. Kā norādīts pagājušā gada atzinumā, EESK iesaka energoapgādes drošību joprojām uzskatīt par būtisku Enerģētikas savienības mērķi. Svarīgi veicinoši faktori, kas jānodrošina, ir energoefektīva ekonomika un ilgtspējīga un uzticama lokalizēta infrastruktūra enerģijas ražošanai, pārvadei un uzglabāšanai, labi funkcionējošs enerģijas tirgus un tirdzniecības attiecības, kas pilnībā atbilst ES *acquis*. Energoapgādes drošības mērķi ir jādefinē precīzāk, apsverot ne tikai tādus aspektus kā enerģijas imports un vietējā ražošana, bet arī iespējas palielināt izturētspēju visā enerģētikas sistēmā, sociālā inovācija, pārmaiņas ieradumos un kiberdrošība.

3.5.2. Komiteja atzinīgi vērtē trešajā ziņojumā izklāstīto Enerģētikas savienības ārējo dimensiju, un piekrīt, ka “ES ārpolitikai un attīstības politikai ir svarīga nozīme pārejas uz tīru enerģiju un mazoglekļa ekonomiku atbalstīšanā visā pasaulē un ES enerģētiskās drošības un konkurētspējas stiprināšanā”. Diemžēl ir aizvien vairāk pierādījumu tam, ka dažas valstis un uzņēmumi, kas aktīvi importē fosilo kurināmo uz ES, izmanto normālai uzņēmējdarbībai nepiemērotu praksi, un dažkārt agresīvi meģina ietekmēt dalībvalstu enerģētikas un klimata politiku un citas ieinteresētās personas. Lai nodrošinātu uzticamu un demokrātisku vidi politikas debatēm par Enerģētikas savienības īstenošanu, šādas darbības ir sistemātiski jāpārtrauc, jāpublisko attiecīgā informācija un aktīvi jārikojas.

3.5.3. Ņemot vērā enerģētikas sistēmas digitalizāciju, ir jāveido modernizēta digitālā infrastruktūra, nosakot, ka kiberdrošības stiprināšanas pasākumi ir svarīgs elements centienos nodrošināt energoapgādes drošību. Ņemot vērā mijiedarbību starp viedajiem elektrotīkliem un elektrotransportlīdzekļiem, elektroenerģijas infrastruktūra kļūs arī par transporta sistēmas pamatelementu. Šajā sakarā vēl lielāka nozīme būs savienotu enerģētikas un transporta nozaru kiberdrošībai un to digitālajai infrastruktūrai.

3.5.4. Eiropas Enerģētikas savienības sekmīga darbība ir atkarīga no spējas ievērot Eiropas tiesību aktus un nodrošināt, ka enerģētikas projekti Eiropā tiek īstenoti saskaņā ar Eiropas tiesību aktiem tirgus jomā. Tas jo īpaši attiecas uz ieguldījumu projektiem, kas potenciāli – un vairumā gadījumu – nepārprotami ir pretrunā Enerģētikas savienības mērķiem. Minētais rada politiskas un saimnieciskas bažas vairākās dalībvalstīs, kuras, šķiet, sekmē savas valsts sabiedrības uzticības mazināšanos tām vērtībām, pēc kurām attiecīgā sabiedrība vadījās virzībā uz pievienošanu Eiropas Savienībai. Tiesiskuma neievērošanu izmanto arī politiķi, kas nevēlas Eiropas integrāciju un min to kā vienu no piemēriem, lai uzsvērtu Savienības integrācijas trūkumus, un tas vēl vairāk grauj ES vienotību un integritāti. Tādēļ Komiteja stingri iesaka, ka tāds projekts kā *Nord Stream 2* un citi stratēģiski svarīgi projekti būtu izstrādājami saskaņā ar Enerģētikas savienības noteikumiem.

4. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība un EESK ieguldījums

4.1. EESK ir pārliecināta, ka 2018. gada kā Enerģētikas savienības “līdzdalības gada” panākumi ir izšķiroši svarīgi ne tikai demokrātisku apsvērumu dēļ, bet arī tādēļ, lai veicinātu enerģētikas pārkārtošanas efektivitāti. Eiropas enerģētikas sistēmas pārveide būs ātrāka, lētāka un demokrātiskāka, ja to virzīs iedzīvotāji, kas aizvien vairāk kļūst par aktīviem patērētājiem, ražojošiem patērētājiem, darba ņēmējiem, kolektīvo pakalpojumu izmantotājiem un kolektīvajiem finansētājiem. Mikrofinansējums, piemēram, izmantojot vietējos aizdevumus, un ieguldījumu veicināšana ir svarīgi, lai veicinātu demokratizāciju, plašu sociālo līdzdalību un enerģētikas pārkārtošanas sociālo ilgtspēju. Eiropas Savienībai būtu jācenšas no situācijas, kad enerģētikas politiku – pat valsts līmenī – ir virzījuši “dažu dalībnieku pieņemti lēmumi”, pāriet uz situāciju, kurā to efektīvi virza “visu rīcība”.

4.2. EESK atzinīgi vērtē trešajā ziņojumā izteikto aicinājumu iesaistīt visu sabiedrību. Joprojām nav skaidrs, kā Komisija to nodrošinās, jo nav reālu priekšlikumu, kā to izdarīt, un ziņojumā pat ir minēti ļoti problemātiski piemēri par “celmlaužiem” pārejā uz tīru enerģiju. EESK aicina Eiropas Komisiju aizvien vairāk iesaistīt lēmumu pieņēmējus un ieinteresētās personas un īpaši tikties ar valstu un reģionālajām ekonomikas un sociālo lietu padomēm un organizētu pilsonisku sabiedrību, lai kopīgi nodrošinātu tīru enerģiju visiem Eiropas iedzīvotājiem.

4.3. EESK pauž bažas par iedzīvotāju un kopienu sabiedriskās līdzdalības pakāpi leģislatīvu priekšlikumu izstrādē, ņemot vērā, ka pagājušajā gadā tika paziņotas un rīkotas plašas publiskas debates. Komiteja ierosina turpmākajos ziņojumos atspoguļot un skaidri norādīt, kādi uzlabojumi ir panākti Enerģētikas savienības politikā un praksē, pamatojoties uz publiskajām debatēm un sabiedrības līdzdalību.

4.4. Šajā sakarā EESK atbalsta nesen pieņemto Eiropas Parlamenta ziņojumu, kurā teikts, ka “dalībvalstīm būtu jāizveido pastāvīga daudzlīmeņu enerģētikas dialoga platforma, iesaistot tajā vietējās pārvaldes iestādes, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, darījumu aprindas, investorus un citas attiecīgās ieinteresētās personas, lai apspriestu dažādas iespējas, kas paredzētas enerģētikas un klimata politikā”, atkārtoti uzsvērot, cik svarīgi ir iesaistīt šādā platformās arodbiedrības, patērētāju organizācijas un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kuras darbojas vides jomā, un nodrošināt vajadzīgos resursus to efektīvai līdzdalībai.

4.5. EESK vēlas aktīvi sniegt ieguldījumu, lai starp ES institūcijām, organizētu pilsonisko sabiedrību, vietējām un reģionālajām pašvaldībām un to iestādēm turpinātu attīstīt sinerģiju un sadarbību virzībā uz Enerģētikas savienības mērķu sasniegšanu. Tā kā vietējās un reģionālās pašvaldības darbojas tuvu sabiedrībai un tām ir zināšanas par attiecīgajiem konkrētajiem vietējiem apstākļiem, tām ir ļoti labas iespējas efektīvi pielāgot un īstenot enerģētikas politiku. Tās ir svarīgs lēmumu pieņemšanas līmenis tādās nozarēs kā transports, pilsētplānošana, ēkas un labklājība, un tāpēc tām ir ļoti svarīga nozīme koordinētos pasākumos, ko īsteno energoefektivitātes un atjaunojamo enerģijas resursu jomā.

4.6. EESK uzskata, ka būtiska nozīme ir sociālajām un humanitārajām zinātnēm, jo tās paver iespēju nodrošināt ekonomisko un politisko lēmumu pieņēmējiem, kā arī sabiedrībai piemērotus instrumentus, kuri ļauj izprast, kas nosaka galalietotāju, tostarp MVU un sabiedrības locekļu, izvēli enerģijas jomā. Tāpēc saistībā ar Enerģētikas savienību ir vajadzīga īpaša ES pētniecības un inovāciju programma laikposmam pēc 2020. gada, kurā ir pilnībā integrētas sociālās un humanitārās zinātnes, kā ierosināts Eiropas Komisijas ziņojumā, ko par pētniecības un inovācijas programmu ietekmes palielināšanu (Lamī ziņojums) izstrādājusi Augsta līmeņa neatkarīga ekspertu grupa.

Briselē, 2018. gada 19. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*
